

БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ

С.П. Кавецька, О.М. Марчук

УКРАЇНСЬКА МОВА КОНСПЕКТИ УРОКІВ

5 клас

Посібник для вчителя

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

Серію “Бібліотека вчителя” засновано в 2007 році

Рецензент:
вчитель-методист Тернопільської ЗОШ №11 *Матуш Р.Р.*

Кавецька С.П.

К 12 Українська мова. Конспекти уроків : 5 клас. / С.П. Кавецька, О.М. Марчук. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013. — 304 с. — (Серія “Бібліотека вчителя”).

ISBN 978-966-10-1765-7 (серія)

ISBN 978-966-10-3449-4

У посібнику подано методичні рекомендації для проведення уроків з української мови у 5 класі відповідно до чинної навчальної програми Міністерства освіти і науки України та підручника “Українська мова. 5 клас” О.В. Заболотного, В.В. Заболотного.

Представлені матеріали і розроблений зміст уроків допоможуть учителю творчо підготуватися до кожного заняття, зробити їх цікавими та насиченими.

Для зручності у використанні уроки подано на відривних аркушах. До кожного уроку відведено місце для доповнень, змін, уточнень, творчих доробок учителя.

Для вчителів української мови, студентів педагогічних навчальних закладів.

УДК 81'1.075.3
ББК 74.268.1 Укр

Навчальне видання

Серія “Бібліотека вчителя”

КАВЕЦЬКА Світлана Петрівна, МАРЧУК Ольга Михайлівна

УКРАЇНСЬКА МОВА. Конспекти уроків

5 клас

Посібник для вчителя

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Надія Бульчак*

Обкладинка *Володимира Басалиги*

Технічний редактор *Оксана Чучук*

Комп'ютерна верстка *Ірини Демків*

Підписано до друку 09.08.2013. Формат 60×84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 35,34. Умовн. фарбо-відб. 35,34.

Видавництво «Навчальна книга — Богдан»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга — Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48

office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

ISBN 9789661034494

9 | 789661 | 034494

ISBN 978-966-10-1765-7 (серія)

ISBN 978-966-10-3449-4

© Навчальна книга — Богдан, 2013

Орієнтовне календарно-тематичне планування з української мови

№ уроку	Зміст навчального матеріалу	К-сть год.	Сто-рінка	Дата
I СЕМЕСТР				
	Вступ (1 год.)			
1	Значення мови в житті суспільства. Поняття державної мови. Українська мова — державна мова України	1	7	
2	РЗМ №1. Мова і мовлення. Види мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, говоріння, письмо	1	9	
ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ				
3	Частини мови, основні способи їх розпізнавання	1	11	
4	Велика буква і лапки в іменниках	1	13	
5	Голосні у відмінкових закінченнях іменників, прикметників, дієслів	1	15	
6	<i>Не</i> з дієсловами	1	17	
7	Правопис <i>-ися, -ться</i> , в кінці дієслів	1	19	
8	РЗМ №2. Мовлення монологічне і діалогічне, усне і писемне. Вимоги до мовлення. Мета спілкування і адресат мовлення. Основні правила спілкування. Особливості побудови власних висловлювань діалогічного характеру. Читання тексту мовчки	1	21	
9	Написання прийменників з іншими частинами мови	1	23	
10	Правопис вивчених прислівників	1	25	
11	Апостроф	1	27	
12	Знак м'якшення	1	29	
13	Контрольна робота №1 (тестові завдання). Повторення вивченого в початкових класах	1	31	
ВІДОМОСТІ ІЗ СИНТАКСИСУ ТА ПУНКТУАЦІЇ				
14-15	Словосполучення. Відмінність словосполучення від слова, його форми і речення. Головне і залежне слово у словосполученні. Робота над помилками, допущеними у тестових завданнях	2	35	
16	Головне та залежне слово у словосполученні. Тренувальні вправи	1	39	
17	Лексичні та фразеологічні словосполучення (практично). Граматична помилка та її умовне позначення (практично)	1	41	
18	Речення, його граматична основа (підмет і присудок). Речення з одним головним членом (загальне ознайомлення)	1	43	
19	РЗМ №3. Текст, його основні ознаки	1	45	
20	Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, спонукальні (повторення). Окличні речення (повторення)	1	47	
21	Розділові знаки в кінці речень (повторення). Пунктуаційна помилка та її умовне позначення (практично).	1	51	
22	Контрольна робота №2 (диктант)	1	53	
23	Другорядні члени речення. Додаток. Робота над помилками, допущеними у диктанті	1	55	
24	РЗМ №4. Мовні засоби зв'язку речень у тексті. "Відоме" та "нове" в реченнях тексту	1	57	
25	Другорядні члени речення. Означення	1	59	
26	Другорядні члени речення. Обставини	1	61	
27	Другорядні члени речення. Тренувальні вправи	1	63	
28	Другорядні члени речення. Самостійна робота (тестові завдання)	1	65	
29	Речення з однорідними членами (без сполучників і зі сполучниками <i>а, але, і</i>). Узагальнювальне слово при однорідних членах речення	1	67	

30	Узагальнювальне слово перед однорідними членами речення. Двокрапка після узагальнювального слова. Тренувальні вправи	1	69	
31	Звертання. Роль звертань у реченні (практично)	1	73	
32	РЗМ №5. Вимоги до мовлення. Усний відгук про висловлювання товариша	1	75	
33	Ознайомлення з найбільш уживаними вставними словами (практично)	1	77	
34	Звертання. Вставні слова. Тренувальні вправи. Самостійна робота	1	79	
35	Складні речення із безсполучниковим і сполучниковим зв'язком	1	81	
36	Кома між однорідними членами речення	1	83	
37	Двокрапка і тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами	1	85	
38	Розділові знаки при звертанні (повторення). Виділення вставних слів на письмі комами	1	87	
39	РЗМ №6. Стилї та типи мовлення	1	89	
40	Кома між частинами складного речення, з'єднаних безсполучниковим і сполучниковим зв'язком.	1	91	
41	Контрольна робота №3 (тестові завдання). Речення з однорідними членами. Звертання. Вставні слова. Контрольне читання тексту мовчки	1	95	
42	Пряма мова. Розділові знаки при прямій мові. Робота над помилками, допущеними у тестових завданнях.	1	99	
43	Діалог. Тире при діалозі.	1	101	
44	РЗМ №7. Усний докладний переказ тексту наукового стилю за планом. Простий план готового тексту	1	105	
45	Пряма мова. Діалог. Тренувальні вправи	1	107	
46	Діалог, його розігрування відповідно до запропонованої ситуації спілкування	1	109	
47	Контрольна робота №4 (диктант)	1	111	
48	Пряма мова. Діалог. Самостійна робота	1	113	
49	РЗМ №8. Складання діалогів відповідно до запропонованої ситуації, пов'язаної з життєвим досвідом учнів (діалог етикетного характеру, діалог-розпитування)	1	115	
50	Контрольна робота №5 (тестові завдання). Пряма мова. Діалог	1	117	
	ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ			
51	Звуки мови і звуки мовлення. Голосні та приголосні звуки. Робота над помилками, допущеними у тестових завданнях.	1	119	
52-53	Приголосні тверді та м'які, дзвінки й глухі. Вимова звуків, що позначаються буквами <i>z</i> і <i>r</i>	2	121	
54-55	РЗМ №9-10. Контрольний письмовий докладний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису предмета	2	123	
56	Робота над помилками, допущеними у контрольному письмовому переказі.	1	125	
	II СЕМЕСТР			
57	Позначення звуків мовлення на письмі. Алфавіт (абетка, азбука)	1	127	
58	Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв <i>я, ю, є, ї</i> та <i>щ</i>	1	129	
59	Звукове значення букв <i>я, ю, є, ї</i> та <i>щ</i> . Тренувальні вправи	1	131	
60	Склад. Наголос. Орфоепічний словник і словник наголосів	1	133	
61	Вимова наголошених і ненаголошених голосних. Ненаголошені голосні [e], [u], [o] в коренях слів	1	135	
62	Ненаголошені голосні, що не перевіряються наголосом. Орфоепічна помилка (практично)	1	139	
63	Основні правила переносу. Орфограма (практично)	1	141	

64	Позначення на письмі ненаголошених голосних [e], [u] у коренях слів	1	143	
65	Орфографічна помилка (практично), її умовне позначення. Орфографічний словник.	1	145	
66	Вимова приголосних звуків. Уподібнення приголосних звуків	1	147	
67	Спрощення в групах приголосних	1	149	
68	Спрощення в групах приголосних. Тренувальні вправи	1	151	
69	Контрольна робота №6 (диктант). Фонетика.	1	153	
70	РЗМ №11. Усний твір-опис предмета в художньому стилі	1	155	
71	Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків (практично). Чергування [o] – [a], [e] – [i], [e] – [u]	1	157	
72	Чергування [o], [e] з [i]	1	159	
73	Чергування [e] – [o] після [ж], [ч], [ш]	1	163	
74	Чергування [u], [i] після [ж], [ч], [ш], [шч] та [з], [к], [х] у коренях слів	1	167	
75	Чергування [з], [к], [х] – [ж], [ч], [ш] – [з'], [ч'], [ш']	1	169	
76	Основні випадки чергування у – в, і – й	1	171	
77	РЗМ №12. Письмовий твір-опис предмета в художньому та науковому стилях	1	175	
78	Фонетична транскрипція (повторення). Вимова префіксів з- (зі-, с-), роз-, без-	1	179	
79	Позначення м'якості приголосних на письмі буквами ь, і, є, ю, я	1	181	
80	Сполучення во, йо	1	185	
81	РЗМ №13. Лист. Адреса	1	189	
82	Правила вживання знака м'якшення	1	193	
83	Правила вживання апострофа. Правильна вимова та написання слів з апострофом	1	197	
84	РЗМ №14. Письмовий твір-роздум у художньому стилі	1	201	
85	Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних і збігу однакових приголосних звуків	1	205	
86	РЗМ №15. Письмовий твір-розповідь на основі власного досвіду у художньому стилі	1	209	
87	Написання слів іншомовного походження. Букви и, і у словах іншомовного походження	1	211	
88	Правопис знака м'якшення й апострофа у словах іншомовного походження. Подвоєння букв у загальних і власних назвах. Словник іншомовних слів.	1	213	
89	Написання слів іншомовного походження. Тренувальні вправи	1	217	
90	Контрольна робота №6 (тестові завдання). Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія. Аудіювання тексту художнього стилю	1	219	
ЛЕКСИКОЛОГІЯ				
91	Лексичне значення слова. Однозначні й багатозначні слова. Робота над помилками, допущеними у тестових завданнях	1	225	
92	Використання багатозначних слів у прямому й переносному значеннях (повторення). Лексична помилка (практично)	1	229	
93	РЗМ №16. Замітка в газету (зі шкільного життя) інформаційного характеру	1	233	
94	Загальноновживані (нейтральні) та стилістично забарвлені слова. Ознайомлення з тлумачним і перекладним словниками	1	237	
95	РЗМ №17. Усний твір-оповідання про випадок із життя	1	241	
96	РЗМ №18. Усний докладний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису тварини	1	243	

97-98	РЗМ №19-20. Письмовий докладний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису тварини	2	245	
99	Синоніми. Ознайомлення зі словником синонімів	1	247	
100	Омоніми. Контрольне аудіювання тексту художнього стилю	1	251	
101	Антоніми. Ознайомлення зі словником антонімів	1	257	
102	Групи слів за значенням: синоніми, омоніми, антоніми. Тренувальні вправи	1	259	
103	Походження (етимологія) слова. Етимологічний словник української мови	1	263	
104	Контрольна робота №8 (диктант). Лексикологія	1	265	
БУДОВА СЛОВА. ОРФОГРАФІЯ				
105	Основа слова (корінь, суфікс, префікс) і закінчення — значущі частини слова	1	267	
106	Основа слова і закінчення.	1	269	
107	Префікс і суфікс як значущі частини слова	1	271	
108	Корінь як значуща частина слова. Спільнокореневі слова і форми слова	1	273	
109	Незмінні та змінні слова	1	275	
110	РЗМ №21. Письмовий твір-опис тварини в художньому та науковому стилях	1	277	
111	Вимова префіксів <i>пре-, при-, прі-</i>	1	279	
112	Контрольна робота №9 (диктант)	1	281	
113	Вивчені орфограми в значущих частинах слова (повторення)	1	283	
114	РЗМ № 22. Усний докладний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами роздуму	1	287	
115	Вимова і написання префіксів <i>з-(зі-), с-, роз-, без-</i>	1	289	
116	Контрольна робота №10 (тестові завдання). Будова слова. Орфографія	1	291	
ПОВТОРЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ У КІНЦІ РОКУ				
117	Синтаксис і пунктуація	1	293	
118	Синтаксис і пунктуація	1	295	
119	Лексикологія	1	297	
120	Будова слова. Орфографія	1	299	
121	Фонетика і графіка. Орфоепія й орфографія	1	301	
122	Фонетика і графіка. Орфоепія й орфографія	1	303	

УРОК 1

Дата

Клас

Тема. Значення мови в житті суспільства. Поняття державної мови. Українська мова — державна мова України.

Мета: розкрити значення мови як найважливішого засобу людського спілкування, пізнання і впливу, її роль у людському житті; розвивати усне і письмове мовлення; виховувати любов до рідної мови.

Обладнання: підручник, Конституція України, опорна схема.

Тип уроку: урок засвоєння набутих знань.

Додатковий матеріал

до уроку

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань учнів.

- Бесіда.
 - Яку роль виконує мова у нашому житті?
 - Які функції мови?
 - Чи пов'язані мова і мислення?
 - Чи є тотожними поняття “мова” і “мислення”?

II. Мотивація навчальної діяльності школярів.

1. Вступне слово вчителя.

Українське слово. Ти частка тих, що вже давно померли, їх кров живуща, їх жага нетлінна, безсмертне і величне, як Говерла, багате і дзвінке, як Україна. Закоханий — ти лагідна, як мати, а недругам — як постріл із гармати. Беру тебе, як скарб, в пісенній вроді з джерел, що не міліють у народі (Д. Луценко).

2. Бесіда.

- Прокоментуйте слова Д. Луценка. Як ви їх розумієте?
- Яке значення має рідна мова у вашому житті?

III. Оголошення теми, мети уроку.

IV. Опрацювання нового матеріалу.

1. Розповідь учителя.

Мова — найважливіший засіб спілкування між людьми. Вона безпосередньо пов'язана з мисленням. За допомогою мислення люди пізнають світ, об'єктивні закони природи і суспільства. Пізнавальна діяльність людини, її мислення можливі лише на базі мовного матеріалу, слів, речень. Тільки завдяки мові все здобує попередніми поколіннями не гине марно, а служить фундаментом для подальшого розвитку людства.

Літературна мова — це мова державних, громадських, політичних установ, організацій, навчальних закладів, науки, художньої літератури, ділового спілкування, театру, кіно, преси, телебачення.

В Україні державною є українська мова (ст.10 Конституції України).

2. Колективне опрацювання опорної схеми.

— Розгляньте схему, зробіть висновок про засоби, що роблять українську мову виразною, багатою, красивою. Які б ще аргументи ви додали на підтвердження цієї тези?

Що робить українську мову виразною, багатою, красивою?

3. Виконання практичних завдань.

- Вибірково-розподільний диктант.

— Згрупуйте подані слова-епітети за тематичними блоками, що стосуються слова “мова”.

- а) Про правильну мову;
- б) про грубу, збіднілу мову;
- в) про багату, гарну мову.

Барвіста, бездоганна, безграмотна, зрозуміла, відшліфована, розкішна, убога, засмічена, неповторна, незвичайна, зразкова, ко-струбата, точна, живописна, колоритна, чародійна.

- Творче конструювання.

— Доповніть синонімічний ряд прикметників, що виражають красу і багатство української мови. Із двома прикметниками складіть речення.

Мова — барвінкова, калинова, солов’їна...

— Запишіть висловлювання про мову. Дайте відповідь на запитання: що таке мова? яка роль мови у суспільстві?

Мова — коштовний скарб народу (*І. Франко*). Мова — це доля нашого народу, і вона залежить від того, як ревно ми всі плекати-memo її (*О. Гончар*). Мова — втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова. Любімо її, розвиваймо її (*М. Рильський*). Людина, яка не любить мови рідної матері, якій нічого не промовляє рідне сло-во, — це людина без роду й племені (*В. Сухомлинський*). Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває, той у грудях не серденько, тільки камінь має (*С. Воробкевич*).

- Ігрове дослідження-моделювання.

— Знайдіть продовження народних висловів, поясніть їхнє зна-чення.

1. Розум дає мові точність, є рідна мова.
2. Цементом нації...	... а душа — красу.
3. Рідна мова та, якою говорили предки.
4. Із двох однаково розумних той спритніший, хто вживає рідне слово.

- Робота з підручником. Письмове виконання вправи 2.

V. Підсумок уроку.

1. Інтерактивна вправа “Мікрофон”.

— Закінчіть речення “Рідна мова для мене є ...”.

2. Оцінювання і самооцінювання.

VI. Домашнє завдання.

— Доберіть і запишіть 5–6 прислів’їв про мову, вивчіть їх на-пам’ять.

УРОК 2

Дата

Клас

Тема. РЗМ №1. Мова і мовлення. Види мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, говоріння, письмо.

Мета: актуалізувати знання учнів про мовлення, види мовленнєвої діяльності; удосконалити вміння розрізняти поняття “мова”, “мовлення”, види мовленнєвої діяльності, форми мовлення; розвивати вміння будувати висловлювання; формувати культуру мовленнєвого спілкування п’ятикласників.

Обладнання: підручник.

Тип уроку: урок розвитку зв’язного мовлення.

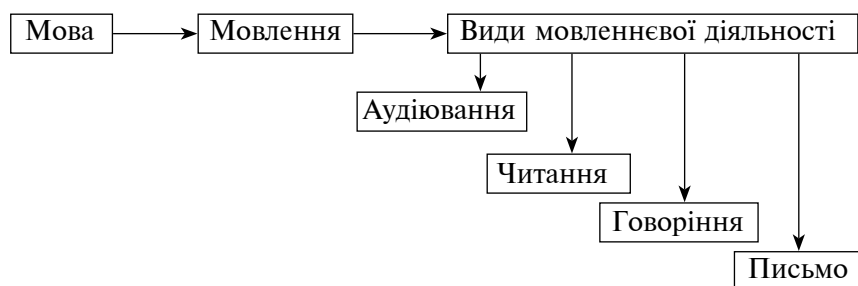
Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Повідомлення теми, мети уроку.

III. Розвиток пошукової пізнавальної активності учнів у процесі виконання практичних завдань.

1. Теоретичний матеріал.

— Вкажіть на вид мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо), скориставшись поданими характеристиками:

1) почерк, зв’язно, рукопис, записувати, зміст висловлювання, писемне мовлення;

2) голос, слово, план мовлення, виступ, думка;

3) читати мовчки, читати вголос, конспект, робити виписки, підкреслювати;

4) слухати, запам’ятовувати, співрозмовник, зміст, значення.

2. Робота з підручником. Виконання вправи 470 (I, II).

IV. Узагальнення і систематизація здобутих знань.

1. Завдання на зіставлення.

— Визначте, якими видами читання (вивчаюче, ознайомче) ви будете користуватися у поданих ситуаціях.

а) Ви отримали газету і знайомитесь з її змістом.

б) Ви придбали три різні газети, уважно прочитали одну, інші — лише проглядаєте.

в) Ви готуєте цікаве повідомлення і шукаєте потрібний матеріал.

2. Бесіда з учнями.

— Дайте відповідь на питання: що, на вашу думку, легше — говорити, читати, писати чи слухати?

V. Підсумок уроку.

VI. Домашнє завдання.

— Виконайте вправу 470 (III).

— Уявіть ситуацію: ви хочете зацікавити свого однокласника цікавою фотовиставкою. Яким буде ваше висловлювання?

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Дата

Клас

УРОК 3

Додатковий матеріал

до уроку

Тема. Частини мови, основні способи їх розпізнавання.

Мета: актуалізувати знання учнів з теоретичного матеріалу, здобутого у попередніх класах з розділу “Морфологія”, зокрема про класифікацію частин мови, їх поділ; формувати загальнопізнавальні вміння розпізнавати частини мови в реченні та тексті; за допомогою мовленево-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати в учнів культуру поведінки.

Обладнання: підручник, таблиця “Частини мови”.

Тип уроку: урок повторення набутих знань.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Перевірка домашнього завдання.

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.

IV. Актуалізація опорних знань, умінь, навичок учнів.

1. Коментоване письмо.

— Запишіть під диктовку речення, в яких сформульовано загальні правила моральності; з'ясуйте, до яких частин мови належать ужиті в реченнях слова.

Радій успіхові товариша. Кажі завжди тільки правду. Дорожи довірою батьків і товаришів.

Будь правдивим, май мужність щиро визнати свою провину.

2. Бесіда.

— Які частини мови є самостійними, а які — службовими?

— За якими ознаками розрізняють частини мови?

V. Повторення вивченого матеріалу.

1. Робота з підручником. Письмове виконання вправ 12, 21.

2. Опрацювання теоретичного матеріалу (таблиця “Частини мови”).

3. Запитання за матеріалом таблиці.

— Чим самостійні частини мови відрізняються від службових?

— Чим відрізняється прислівник від інших самостійних частин мови?

— Чому вигук не належить ні до самостійних, ні до службових частин мови?

VI. Виконання вправ на закріплення вивченого матеріалу.

1. Пояснювальний диктант.

— Запишіть речення, підкресліть іменники, прикметники, займенники.

Усе хороше починається з любові. Любов до Батьківщини починається з любові до матері. Від мами ти вперше почув мову своєї

Вітчизни. Мати навчила тебе ходити по рідній землі, пізнавати по запаху квіти, по голосу — птахів. Мати зростила тебе не тільки своїм сином, а й сином України. (З журналу)

2. Гра “Утвори слово”.

— Утвори від поданих слів різні частини мови, визначте їх.

Справжній, радість, поміч, утіха, пізнати.

Зразок: друг (іменник), дружний (прикметник), дружно (прислівник), дружити (дієслово).

3. Творча робота.

— Прочитайте вислови усної народної творчості; вкажіть прислівники і дієслова; сформулюйте (за змістом речень) правила моральності, вживаючи різні частини мови.

Обачність — оберіг розуму. У кому добра нема, у тому й толку мало. Щастя мужніх знаходять. Дереву ціну складають плоди, люди — труди. Ліпше давати, ніж просити. Без діла жити — тільки небо коптити. (*Нар. творчість*)

4. Робота з підручником. Виконання вправи 14.

5. Дослідження-пошук.

— З-поміж поданих слів виписіть числівники.

Один, одинак, одинокий, перший, двоякий, два, троє, чотири, третій, двійка, четверо, чверть, п'ять, п'ятиповерховий, п'ятірка, п'ятизначний, п'ятеро.

VI. Підсумок уроку.

VII. Домашнє завдання.

— Повторіть правила § 1–4 (с. 10, 13, 15).

— Виконайте вправи 16, 23.

УРОК 4

Дата

Клас

Тема. Велика буква і лапки в іменниках.

Мета: удосконалювати навички учнів розрізняти іменники, що означають загальні та власні назви; поглиблювати знання школярів про велику букву і лапки у власних назвах; розвивати логічне мислення, мовлення дітей; виховувати в учнів почуття національної самосвідомості.

Обладнання: підручник, узагальнювальні таблиці, схеми.

Тип уроку: повторення набутих знань.

Додатковий матеріал

до уроку

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань учнів.

1. Запишіть текст.

З панів був славетний ватажок — князь Дмитро Вишневецький, прозваний Байдою. Він збудував на острові Хортиця серед Дніпра замок, зібрав там козаків та й бив звідти на Туреччину. Мало-помало козаки оселилися на Дніпровому острові за порогами, — через те стали зватися запорізькими козаками, а місце, де вони жили — Запорізька Січ. (За Б. Грінченком)

— Пригадайте, що таке загальні та власні назви, чим вони відрізняються.

— Знайдіть іменники, що означають власні назви, поясніть їх написання.

— Які ще правила правопису великої літери ви знаєте?

2. Пояснення вчителя.

— Отже, іменники можуть бути назвою ряду однорідних предметів або індивідуальною назвою одного предмета. За цією ознакою вони поділяються на загальні та власні. Власні іменники пишуться з великої літери.

II. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.

III. Сприймання і усвідомлення учнями нового матеріалу.

1. Самостійне ознайомлення учнів із таблицями “Велика літера у власних назвах”, “Лапки у власних назвах”.

2. Відповідь учителя на запитання дітей, які у них виникли під час роботи з таблицями.

3. Усна розповідь учнів про правопис великої букви.

4. Усна розповідь учнів про лапки у власних назвах.

IV. Закріплення знань учнів у процесі практичної діяльності.

1. Робота з підручником. Виконання вправи 15.

2. Пошуково-дослідницька робота (робота в парах).

— Доберіть до іменників, що означають загальні назви, іменники — власні назви (4–5 прикладів).

Персонажі казок:

Європейські країни:

Гори:

Марки автомобілів:

Сузір'я:

Моря:

Назви цукерок:

УРОК 5

Дата

Клас

Тема. Голосні у відмінкових закінченнях іменників, прикметників, дієслів.

Мета: повторити вивчене в початкових класах про іменник, прикметник, дієслово; формувати вміння правильного написання відмінкових закінчень іменників, прикметників, дієслів; розвивати культуру усного й письмового мовлення, збагачувати й уточнювати словниковий запас школярів.

Обладнання: підручник, таблиця “Відміни дієслів”.

Тип уроку: урок повторення, узагальнення і систематизації вивченого.

Додатковий матеріал

до уроку

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Перевірка домашнього завдання. Робота біля дошки.

1. Пригадайте частини мови, які ви вивчили у попередньому класі. Запишіть у три колонки іменники, прикметники, дієслова.

Учень, історичний, учитися, радісний, свято, активні, набуваємо, працюю, аналізують, добрий, осіння, відкриваєш, читаєте, історія, святковий, товариський, хвилина, аплодує, іскристім, іскорки, втішний, напишу, несемо, акуратні, ідеш, відкриття, мирний.

2. Підкресліть у всіх словах початкову букву. Якщо ви правильно виконаєте вправу, то з цих букв складете побажання. Прочитайте його і запишіть.

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і мети уроку.

IV. Повторення, узагальнення і систематизація вивченого.

- Мікрофон.

Учитель пропонує всім по черзі завершити речення.

Самостійні частини мови — це...

Іменник — це...

Прикметник — це...

Дієслово — це...

Рід, число та відмінок прикметника у реченні залежить від...

Дієслово змінюється за...

V. Виконання вправ на застосування узагальнених правил.

1. Робота біля дошки.

— Провідмініайте словосполучення *чудова погода, осіння мелодія*.

— Виділіть у них закінчення.

2. Робота із сигнальними картками.

— Вставте пропущені букви у закінченнях прикметників.

Мудр..й людині, учнівськ..х зошитів, вчорашн..х уроків, у чітк..й послідовності, в гаряч..й час, струнк.. тополі, осінн..й день, у лялн..й сорочці, з весел..м настроєм.

3. Робота з підручником. Письмове виконання вправи 34.

VI. Виконання завдань творчого характеру.

1. Робота біля дошки.

— Перепишіть речення, подані в дужках словосполучення поставте у потрібній формі.

Бачу (талановиті діти). Люблю (барвисті квіти). Сумую за (рідні обличчя). У захопленні від (народні перекази). Переймаюсь (незабутні враження).

2. Диктант із коментуванням.

Пізньої осені видався погожий день. Такі й навесні рідко бувають. Свинцеві хмари розвіялись. Вітер угамувався. Виглянуло і ласкаво засвітило сонечко. Світло й тепло викликали з вулика працюючих бджілок.

Комахи перелітали з травинки на травинку, грілися на сонці, раділи теплу. Потім бджоли зібралися коло вулика, ще довго дзижчали і непомітно ховалися у свою хатинку. (З журналу)

3. Ситуативне мовлення.

— Лісова галявина. Ви сидите з друзями. Всі висловлюють своє захоплення барвами осені. Здивуйте їх. Розкажіть про осінь щось незвичайне, щоб вони подивились на природу іншими очима.

4. Робота з підручником. Виконання вправи 40.

5. Вправа-спостереження.

— Перепишіть, вставляючи пропущені букви у закінченнях дієслів. Закінчення підкресліть. Визначте дієвідміни (при потребі скористайтесь таблицею “Дієвідміни дієслів”).

Дієвідміна	I	II
II особа однини	-еш (-єш)	-иш (-їш)
III особа однини	-е (-є)	-ить (-їть)
I особа множини	-емо (-ємо)	-имо (-їмо)
II особа множини	-ете (-єте)	-ите (-їте)
III особа множини	-уть (-ють)	-ать (-ять)

Ми з Оверком друж..мо,
жив..мо — не туж..мо:
разом ход..мо до школи,
поруч в класі сид..мо,
разом з школи ід..мо.
І не свар..мось ніколи.
Ми з ним діл..мось усім,
бо на те ж ми й друзі з ним! (І. Муратов)

6. Робота в парах (усне виконання вправи).

Об'єднавши учнів у пари, учитель пропонує за 2–3 хвилини усно (двома-трьома реченнями) розкрити зміст прислів'я “Як вересніє, то і дощик сіє”.

7. Бесіда.

- Як змінюються прикметники?
- Яка роль прикметників у мовленні?
- Яким чином написання закінчень дієслів залежить від їхньої дієвідміни?

VII. Підсумок уроку.

VIII. Домашнє завдання.

- Напишіть твір-мініатюру на тему “Осінь — золота прикраса природи”.
- Підкресліть у творі іменники, прикметники та дієслова.
- Виконайте вправу 42.

УРОК 6

Дата

Клас

Тема. *Не* з дієсловами.

Мета: повторити вивчене про дієслово, його граматичні ознаки; формувати вміння та навички правильного написання *не* з дієсловами; підвищувати рівень культури мовлення, спілкування і поведінки учнів.

Обладнання: підручник, таблиця “Написання *не* з дієсловами”.

Тип уроку: урок повторення, узагальнення і систематизації.

Додатковий матеріал

до уроку

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Перевірка домашнього завдання.

Робота біля дошки.

— Визначте дієвідміну поданих дієслів та їх граматичні ознаки.

Говорити, малювати, сидіти, співати, спати, читати, фарбувати, лежати, мовчати.

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми, мети і завдань уроку.

IV. Повторення, узагальнення і систематизація вивченого.

Диктант із коментуванням.

Хто не працює, той не їсть. Не вміє той, хто не працює. Поки не впріти, доти не вміти. Чого вранці не зробиш, того ввечері не наздоженеш. Чого Івась не навчиться, того й Іван не буде знати. Треба розумом надточити, де сила не візьме. (*Нар. творчість*)

V. Узагальнення і повторення системи понять.

1. Словниковий диктант.

Не писати, незчутися, не відвідувати, ненавидіти, неволити, недобачати, нестямитися, не любити, недолюблювати, не платити, недоплатити, недооцінювати, не помилятися.

2. Робота з підручником.

Опрацювання теоретичного матеріалу (таблиці) “*Не* з дієсловами”.

3. Попереджувальний диктант.

— Перепишіть. Поясніть написання *не* з дієсловами.

Розповідаючи, він майже непритомнів від захоплення і переживань. Смішно мені, я не донесу. На мою думку, він навіть недооцінює її (*І. Микитенко*). Я не дослухався, рвав квіти (*О. Десняк*). Сам незчувся, як опинився на гойдалці (*Л. Смілянський*). Вона не любила часто виходити на суходіл. Пташенята не потребували вже маминого піклування (*В. Іваненко*).

VI. Виконання завдань творчого характеру.

1. Лексична робота.

— Поясніть лексичне значення дієслів *нездужати*, *не здужати*; *неславити*, *не славити*; *непокоїтися*, *не покоїтися*; *нестямитися*, *не стямитися*. Введіть ці слова у речення.

Довідка.

Нездужати — хворіти.

Не здужати — не змогти.

Неславити — ганьбити.
Не славити — не прославляти.
Непокоїтися — турбуватися.
Не покоїтися — не лежати.
Нестямитися — втратити самовладання.
Не стямитися — не повернутися до свідомості.

2. Робота біля дошки.

— Спишіть речення, розкриваючи дужки. Поясніть і виділіть орфограми.

1. Люблю весну, та хто її (не) любить, коли життя цвіте, як пишний сад (*В. Сосюра*). 2. На ледачій землі і трава (не) росте (*Нар. творчість*). 3. Хто (не) пожалує рослини чи скотини, той (не) пожалує людини (*Нар. творчість*). 4. Воістину жорстокість (не) має меж (*В. Степовий*). 5. Ще назва є, а річки вже (не) має.

3. Бесіда.

— Чи погоджуєтесь ви з тим, що і в четвертому, і в п'ятому реченнях *не* з дієсловами пишеться окремо?

— Поясніть лексичне значення співзвучних дієслів у цих реченнях.

При потребі змініть форми дієслів.

— Перекладіть четверте і п'яте речення російською мовою.

— Чи однаково ви переклали співзвучні дієслова в українській мові?

— Зробіть висновок.

4. Пояснювальний диктант.

— Перепишіть, розкриваючи дужки. Поясніть різне написання слів *не має* і *немає* у поданих реченнях.

У легендах стародавніх справедливості (не) має, все там річ іде про жертви та криваві події. Люди сплять, спить і людське лихо, — лихо сили (не) має в сю ніч. Щастя такого (не) має людина ніколи. Летить безумна пісня — стережіться! Бо жаль ваги (не) має... Збирається в місті за радою рада, та згоди (не) має, панує розрада. (*Леся Українка*)

5. Фразеологічна розминка.

— Прочитайте фразеологізми та їхнє значення. З двома з них складіть речення.

Нема коли й угору глянуть (бути дуже зайнятим); не знаючи сну й відпочинку (безперервно); не знаходити собі місця (бути дуже схвилюваним); не має Бога в серці (бездушний); не йняти віри (не вірити).

6. Комунікативне завдання.

— Складіть кілька речень — правил безпеки життя, вживаючи дієслова з *не*.

Зразок: Не виходьте з дому, не вимкнувши електричних приладів. Не залишайте малих дітей самих вдома...

VII. Підсумок уроку.

• Бліц-опитування по ланцюжку.

— Яка частина мови називається дієсловом?

— Як змінюється дієслово?

— Скільки дієвідмін мають дієслова? Наведіть приклади.

— Яким чином написання закінчень дієслів залежить від їхньої дієвідміни?

— Як пишуть дієслова з *не*? Наведіть приклади.

VIII. Домашнє завдання.

— Складіть речення з дієсловами *неволити*, *ненавидіти*, *нехтувати*, *нетерпеливитися*, *недоказати*.

— Складіть зв'язне висловлювання на тему “*Не одягає красить людину, а добрі справи*”, вживаючи дієслова, які пишуться з *не* окремо та разом.

УРОК 7

Дата

Клас

Тема. Правопис *-шся, -ться* в кінці дієслів.

Мета: повторити і закріпити знання п'ятикласників про дієслово, його морфологічні ознаки; сприяти зміцненню навичок правопису дієслів, що закінчуються на *-ться, -шся*; за допомогою дидактичного матеріалу виховувати в учнів любов до народної творчості.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал, таблиця “Знак м'якшення у дієсловах”.

Тип уроку: урок повторення, узагальнення і систематизації вивченого.

Додатковий матеріал

до уроку

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Перевірка домашнього завдання.

- Бесіда.
 - Коли *не* пишеться з дієсловом разом, а коли — окремо? Наведіть приклади.
 - Які є види дієслів?

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і мети уроку.

- Робота з підручником. Виконання вправи 39 (усно).

IV. Повторення, узагальнення і систематизація вивченого.

- Робота біля дошки.
 - Перепишіть прислів'я. Дієслово, що в дужках, поставте у потрібній формі теперішнього чи майбутнього часу.

Що маємо — не (дбати), втративши — (плакати). (Стукотіти, гуркотіти) — комар з дуба летить. Скажеш гоп, як (перескочити). Слово — не горобець, назад не (вернутися). Орел мухи не (ловити), а слон за мишею не (ганятися). Поживемо — (побачити). Лінивий двічі робить, а скупий двічі (платити).

V. Узагальнення і повторення системи понять.

1. Бліц-опитування “Ти — мені, я — тобі”.

- Що називають дієсловом?
- Як змінюються дієслова?
- На які питання відповідають дієслова в неозначеній формі?
- Назвіть основні орфограми в дієсловах.

2. Словниковий диктант.

Миєшся, не бачишся, хвилюєшся, лікуються, маніжишся, мучиться, танцюєш, гоїться, змагається, не спиться, малюєш, дізнаєшся, не спиш.

3. Робота з підручником. Виконання вправи 43.

Знак м'якшення у дієсловах

пишеться:
у *-ть, -ться*
вітають
граються

не пишеться:
у *-ш, -шся*
вітаєш
граєшся

4. Коментований диктант.

— Запишіть речення. Поясніть написання особових закінчень дієслів.

Не роби іншому, що тобі не подобається. Як легко на серці, то весь світ усміхається. Що було, не знаємо, а що буде — побачимо. Як топишся, за бритву схопишся. Рання пташка росу п'є, а пізня облизується. (Нар. творчість)

5. Вправа-спостереження.

— Порівняйте написання й звучання деяких форм дієслова і зробіть висновок про розбіжності між ними.

Звешся [звѣс'а], зветься [звѣц'а], звуться [зв'уц'а], снішся [снис'а], сниться [снійц'а], сніться [сн'іц'а].

VI. Виконання завдань творчого характеру.

1. Завдання біля дошки.

— Перепишіть прислів'я, вставте, де треба, знак м'якшення.

Без діла псуєт..ся сила. З ким поведеш..ся, від того й набереш..ся. Колос повний до землі гнет..ся, а пустий угору дерет..ся. Порожня бочка гучит.. , а повна мовчит.. . В тихому болоті чорти водят..ся.

2. Творче конструювання.

— Визначте дієвідміну поданих дієслів. Із виділених дієслів утворіть дієслова за допомогою *-ш*, *-шся*, *-ть*, *-ться*. Складіть з ними невеличкий текст.

Мати, *говорити*, горіти, везти, казати, іти, вчити, бігти, *ходити*, кричати, малювати, працювати, ненавидіти, любити, боротися.

3. Дослідження-конструювання.

— Запишіть дієслова в неозначеній формі. Розберіть їх за будовою.

Читаю, маюю, пишу, написала, граєшся, поважаю.

VII. Підсумок уроку.

VIII. Домашнє завдання.

— Виконайте вправу 42.

— Доберіть й запишіть 4–5 народних висловів на морально-етичну тему з дієсловами на *-ться*, *-шся*. Запишіть дієслова фонетичною транскрипцією.

УРОК 8

Дата

Клас

Тема. РЗМ №2. Мовлення монологічне і діалогічне, усне і писемне. Вимоги до мовлення. Мета спілкування і адресат мовлення. Основні правила спілкування. Особливості побудови власних висловлювань діалогічного характеру. Читання тексту мовчки.

Додатковий матеріал

до уроку

Мета: актуалізувати знання учнів про мовлення, мету спілкування, адресат мовлення, мовлення монологічне і діалогічне, усне й писемне; ознайомити учнів з основними правилами спілкування; розвивати вміння будувати висловлювання з урахуванням адресата мовлення, дотримуватись правил спілкування; збагачувати активний словник учнів; виховувати повагу до співрозмовника, ввічливість, почуття власної гідності

Обладнання: таблиця, тлумачний словник.

Тип уроку: урок розвитку зв'язного мовлення.

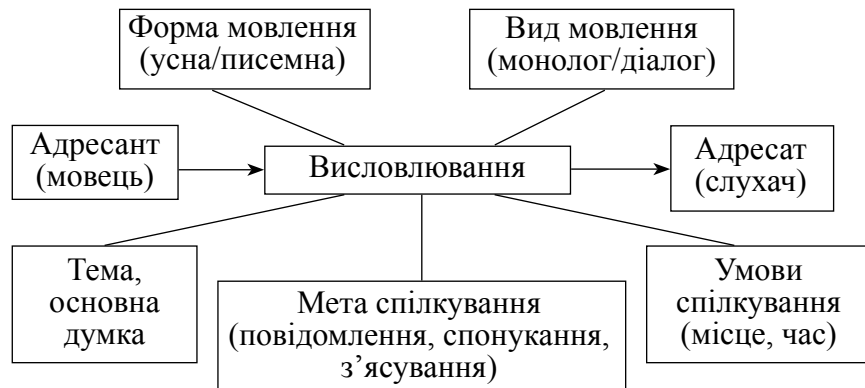
Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Повідомлення теми, мети уроку.

III. Розвиток пошукової пізнавальної активності учнів.

1. Робота з підручником. Виконання вправи 471 (робота в парах).
2. Ознайомлення зі структурою спілкування (схема-таблиця "Ситуація спілкування").

3. Бесіда (на основі опрацьованої схеми-таблиці).

- Які є види висловлювання?
- Які є форми мовлення?
- Від чого залежать наші висловлювання?

4. Робота з підручником (теоретичний матеріал, с. 207).

5. Робота з підручником. Виконання вправи 472 (усно).

6. Робота з тлумачним словником.

- З'ясуйте за словником значення слів.
Спілкування, повідомлення, вплив.

7. Вправа-дослідження

- Запишіть сполучення, які виражають:
 - а) процес спілкування;
 - б) процес повідомлення;
 - в) процес впливу.

Вітатися з друзями, робити зауваження однокласникам, відповідати на уроці, пояснювати задачу товаришу по парті, розповідати казку молодшій сестричці, ділитися враженнями про літні канікули.

8. Робота з підручником. Виконання вправи-ознайомлення (вправа 478, “Правила спілкування”).

9. Читання тексту мовчки.

Робота з підручником. Виконання вправи 491.

— Виконайте завдання тестового характеру за змістом тексту.

IV. Відповіді на запитання, які виникли під час виконання завдань тестового характеру.

V. Підсумок уроку.

VI. Домашнє завдання.

— Розіграйте діалог з товаришем по парті: поцікавтесь, чи любить він читати; які книжки читає; скільки часу відводить щодня на читання.

— Дайте поради, як навчитися розуміти зміст висловлювання.

УРОК 9

Дата

Клас

Тема. Написання прийменників з іншими частинами мови.

Мета: повторити вивчене про прийменник; формувати вміння визначити його у реченні; відрізнати прийменники від однозвучних префіксів, писати прийменники з іншими частинами мови окремо; розвивати увагу, пам'ять, логічне мислення, культуру усного й писемного мовлення.

Обладнання: підручник, таблиця “Службові частини мови”.

Тип уроку: урок повторення вивченого.

Додатковий матеріал

до уроку

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Перевірка домашнього завдання.

- Бесіда.
 - Скільки є частин мови в українській мові?
 - Назвіть самостійні частини мови. Наведіть приклади.
 - Які ви знаєте самостійні частини мови? Наведіть приклади.

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і мети уроку.

1. Робота з підручником.

Опрацювання таблиці “Службові частини мови” (с. 26).

2. Робота біля дошки.

- Вибірковий диктант.
 - Випишіть прийменники разом зі словами, з якими вони вживаються.

Місяць на небі, зіроньки сяють, тихо по морю човен пливе. Човен хитається серед води, плеще об хвилі весло, в місячній сяйві білюють сади, здалека видно село. Тече річка невеличка з вишневого саду. (Нар. творчість)

IV. Повторення, узагальнення і систематизація вивченого.

1. Робота з підручником. Виконання вправи 54 (II, III — усно).

2. Робота біля дошки.

— Спишіть, розкриваючи дужки. Поясніть написання прийменників.

Тече вода (з) під явора яром на долину (Т. Шевченко). Із (за) лісу, з (за) туману місяць випливає (Т. Шевченко). Душа летить (в) дитинство, як (у) вирій, бо їй (на) світі тепло тільки там (Л. Костенко). Живе лише той, хто не живе (для) себе, хто (для) других виборює життя (В. Симоненко). Життя — це шлях, що переходить (в) шлях, кінця не має ні одна дорога (Д. Павличко).

V. Узагальнення і повторення системи понять.

- Коментований диктант.
 - Спишіть. Підкресліть прийменники і поясніть їх правопис.

За матір'ю вибігла з хати молода дівчина (І. Нечуй-Левицький). То хлопець на сопілці грає (Леся Українка). Пішла по масло, та й у печі погасло (Нар. творчість). З-під хустки волосинка золота промінням виграє (М. Рильський). Летить голуб понад полем (Л. Глібов).

VI. Виконання завдань творчого характеру.

1. Розподільний диктант.

— Запишіть словосполучення у дві колонки: 1) ті, у яких прийменники пишуться одним словом; 2) ті, у яких прийменники пишуться через дефіс.

Спуститися (з) над хмар, один (з) перед одного, садять (по) над яром, виріс (по) серед поля, лине (з) посеред гаю, один (з) поміж усіх, об'єднатися (за) ради справи, яскравий (по) над міру, мружитися (з) під брів, атака (з) за лісу.

З перших букв складіть початок прислів'я: "...м'якша від чужої подушки".

2. Самостійна творча робота.

— Складіть і запишіть речення, використовуючи прийменники *без, біля, від, для, до, з (із, зі), крім, після, проти, між* з іменниками у знахідному відмінку.

— Складіть і запишіть речення, використавши прийменники *на, по, при*, у з іменниками у місцевому відмінку.

3. Ситуативне моделювання.

— Перепишіть речення, вставляючи замість крапок відповідні прислівники або іменники з прийменниками та використовуючи слова з довідки.

Холодні осінні тумани клубочаться ... (*М. Коцюбинський*). Колись геологи пробурили ... свердловину. Колос повний гнеться до землі, а пустий ... стирчить (*Нар. творчість*). Туристи дійшли ... й зупинилися на спочинок. ... від повного місяця лилось блакитне холоднее сяйво (*М. Коцюбинський*). Ми сходили ... поволі, раз у раз притримуючись за куші. Скрізь добре, а ... найкраще (*Нар. творчість*). Будують дім — я буду жити ... тім.

Довідка. Вгорі, в горі; догори, до гори; згори, з гори; вдома, в домі.

4. Творче конструювання.

— З кожним із поданих слів складіть по два речення так, щоб в одному реченні це слово виступало як прийменник, а в другому — як повнозначне слово.

Край, коло, близько, більше, навколо, поруч, після.

VII. Підсумок уроку.

VIII. Домашнє завдання.

— Складіть і запишіть зв'язне висловлювання на тему "*Не одежа красить людину, а добрі справи*".

— Підкресліть у тексті службові частини мови.

УРОК 10

Дата

Клас

Тема. Правопис вивчених прислівників.

Мета: повторити найважливіші відомості про прислівник як частину мови, зокрема про основні граматичні особливості прислівників і їх правопис; формувати загальнопізнавальні вміння знаходити прислівники в текстах, визначати їхні морфологічні ознаки; розвивати творчі вміння використання прислівників у власних висловлюваннях; за допомогою дидактичного матеріалу сприяти естетичному розвитку школярів.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: повторення набутих знань.

Додатковий матеріал

до уроку

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Перевірка домашнього завдання. Актуалізація опорних знань.

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.

IV. Виконання системи творчих знань на основі повторення вивченого матеріалу.

1. Колективна робота над текстом.

— Прочитайте текст, доберіть до нього заголовки. Назвіть прислівники, поставте до них питання. Згадайте все, що ви знаєте про цю частину мови.

(Зоряне небо)

Пізно ввечері піднімаю очі вгору і вдивляюся в таємниче і таке прекрасне зоряне небо. Щоночі перед нами відкривається небесна книга Всесвіту — міради далеких зірок. Вони групуються в химерні фігури, наче хто зумисне і неспроста позбирав їх до купи, немов по-мистецькому вишив на небесному килимі вигадливі візерунки-сузір'я. *(З журналу)*

2. Вправа-модельовання.

— Від поданих слів утворіть прислівники, 2-3 прислівники введіть у речення, визначте їхню синтаксичну роль.

Холод, затишок, приємний, голосний, сумувати, соромитися.

3. Словниковий диктант.

Кругом, вгорі, зранку, спросоння, ввечері, весело, сьогодні, тричі, близько, додому, по-перше, напам'ять.

4. Творче завдання.

— Доберіть прислівники, протилежні за значенням. Поясніть їхнє написання.

Гарно, близько, яскраво, востаннє, швидко, тепло.

5. Вправа-спостереження над мовним матеріалом.

— Прочитайте вірш-усмішку, визначте головну думку твору.

Про книжку

Книжка скаржилась Мар'яні:

— Я у тебе не в пошані.

Звідкіля це на мені

Плями сині та масні?

Подивися, от сторінка:
Намальована хатинка,
Під хатинкою — маля,
І написано: “Це я”.

А за дві сторінки далі —
Різні звірі небували:
Сині, жовті та рябі,
Що не снилися тобі.

Люди кажуть: “Ой, чия ти?!
Як тебе тепер читати?
Скільки ми читали книг,
А не бачили таких!” (М. Пригара)

- Назвіть самостійні частини мови, поставте до них запитання.
- Якими членами речення вони виступають?
- Які речення за метою висловлювання зустрічаються у цій поезії?

6. Робота з підручником. Виконання вправи 44.

V. Підсумок уроку.

VI. Домашнє завдання.

- Складіть діалог на лінгвістичну тему “Самостійні частини мови та їх значення в мовленні людини”.

УРОК 11

Дата

Клас

Тема. Апостроф.

Мета: повторити основні правила вживання апострофа; формувати загальнопізнавальні вміння знаходити слова з поданою орфограмою в текстах; розвивати творчі вміння використання слів з апострофом у висловлюваннях; виховувати любов до рідного краю за допомогою мовленнєвого дидактичного матеріалу.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: повторення набутих знань.

Додатковий матеріал

до уроку

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Перевірка домашнього завдання. Актуалізація опорних знань.

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.

IV. Повторення найважливіших теоретичних положень теми.

1. Робота з підручником. Вивчення теоретичного матеріалу (опрацювання таблиці, ст. 130).

2. Робота з підручником. Виконання вправи 286.

V. Виконання системи творчих робіт.

1. Вправа-спостереження.

— Запишіть речення, ставлячи у словах, де потрібно, апостроф. Поясніть його вживання або відсутність.

Пташка красна своїм пір..ям, а людина — своїм знанням. Ранні пташки росу п..ють, а пізні слізки ллють. Літо збирає, а зима з..їдає. Є люди, що й солов..я не люблять. Нащо й клад, коли в сім..ї лад. Добре довго пам..ятається, а злеє ще довше. (*Нар. творчість*). Надворі завір..юха, аж у вікна б..є і світло мигтить... (*Марко Вовчок*).

2. Словниково-розподільний диктант.

— Розподіліть слова у дві колонки — з апострофом і без апострофа.

В'юн, свято, хом'як, пір'їна, Лук'ян, сім'я, духмянний, цвях, ряд, здоров'я, п'ята, з'їхати, морквяний, пів'ями, ряст, рядок, дит'ясла, моряк, зоря.

3. Робота з підручником. Виконання вправи 285.

4. Завдання тестового характеру.

1. Знайдіть слово, в корені якого пишеться апостроф.

А. Медв..яний;

В. Моркв..яний;

Б. Духм..яний;

Г. Рум..яний.

Знайдіть слово, в корені якого не пишеться апостроф.

А. Дерев..яний;

В. Мавп..ячий;

Б. Олов..яний;

Г. Круп..яний.

2. Знайдіть слово, у якому після *p* пишеться апостроф.

А. Р..ясний;

В. Кучер..явий;

Б. Бур..ян;

Г. Бур..як.

Знайдіть слово, у якому після *p* не пишеться апостроф.

А. Сузір..я;

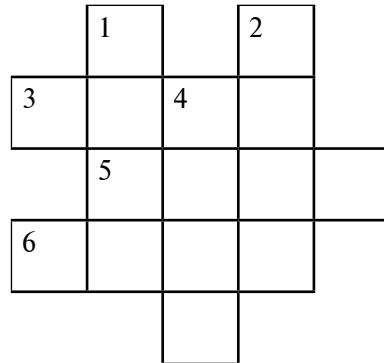
В. Подвір..я;

Б. Дір..явий;

Г. Матір..ю.

3. Знайдіть слово, у якому пишеться апостроф після префікса.
 А. З..агітувати; В. З..уміти;
 Б. Без..іменний; Г. Без..ядерний.
4. Знайдіть слово, у якому не пишеться апостроф після префікса.
 А. З..ясувати; В. З..економити;
 Б. Роз..єднати; Г. Під..їхати.

5. Кросворд “Слова з апострофом”.

По вертикалі:

- Група близьких родичів, що проживають разом. (Сім'я)
- Елемент вбрання священика. (Ряса)
- Запашна лікарська рослина. (М'ята)

По горизонталі:

- Частина голови. (Тім'я)
- Що не можна вживати у піст. (М'ясо)
- Частина стопи. (П'ята)

VI. Підсумок уроку. Аналіз стану засвоєння системи знань з даної теми.

VII. Домашнє завдання.

- Повторіть правила “Вживання апострофа” (с. 130).
- Виконайте вправу 292.

УРОК 12

Дата

Клас

Тема. Знак м'якшення.

Мета: повторити основні правила вживання знака м'якшення; формувати загальнопізнавальні вміння знаходити слова зі знаком м'якшення у текстах; розвивати творчі вміння використовувати слова зі знаком м'якшення у мовленні; виховувати любов до Вітчизни, батьківської домівки.

Обладнання: підручник.

Тип уроку: повторення набутих знань.

Додатковий матеріал

до уроку

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань. Перевірка домашнього завдання.

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.

IV. Виконання системи творчих завдань.

1. Робота з підручником. Вивчення теоретичного матеріалу (опрацювання таблиці, ст. 125)

2. Робота з підручником. Виконання вправи 271.

3. Словниковий диктант.

Низький, низка, шість, більшість, п'ять, платня, (у) плящі, повістю, тінь, міськом, синька, синь, крильце, фільм, батько, карусельний, запорізький, голівонька, малюсінський, підеш, палець, будь-де, сміється.

4. Творче завдання.

— Від поданих слів утворіть іменники, які відповідають на питання *кому?* і прикметники, які відповідають на питання *чий?* Поясніть орфограму.

Зразок: лялька — ляльці, ляльчин.

Ненька, тополька, білка, донька, хустинка, голка, калинонька.

5. Колективна робота.

— Прочитайте прислів'я, розкрийте зміст кожного з них.

— Поясніть вживання знака м'якшення.

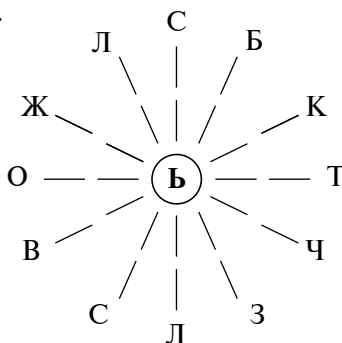
— Вкажіть самостійні частини мови.

Для людської думки немає віддалі. По одежі стрічають, по розуму проводжають. Слово не горобець: випустиш — назад не вернеться. Коли люди до тебе добрі, то ти будь ще добріший. (*Нар. творчість*)

6. Дослідницько-пошукова робота.

Підберіть якнайбільше слів, які закінчуються на знак м'якшення (за зразком).

Зразок: сіль, біль, кінь.

.....
.....
.....
7. Навчальне редагування.

— Виправте помилки, запишіть слова правильно, поясніть орфограми. З двома словами складіть та запишіть речення.

Вирізблений, кінця, сидит, сільский, радісьть, живется, сядте, ненка, Харьків, лье, розмовляют, пісьня, кузьня.

.....
.....
V. Систематизація і узагальнення вивченого.

• Бесіда.

— Яке значення має апостроф і знак м’якшення у мовленні?

— У яких випадках пишеться знак м’якшення?

— Коли знак м’якшення не пишеться? Наведіть приклади.

— Назвіть правила вживання апострофа.

.....
VI. Підсумок уроку.

.....
1. Оцінювання учнів.

.....
2. Аналіз здібностей, що сформувалися під час повторення теми.

.....
3. Окреслення перспектив подальшої навчальної діяльності.

.....
VII. Домашнє завдання.

.....
— Напишіть невелику розповідь про свою родину (захоплення, обов’язки, правила), використовуючи слова зі знаком м’якшення і апострофом. Підкресліть їх, поясніть правопис.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

УРОК 13

Дата

Клас

Тема. Контрольна робота №1 (тестові завдання). Повторення вивченого в початкових класах.

Мета: оцінити рівень навчальних досягнень п'ятикласників з розділу “Повторення вивченого в початкових класах”; з'ясувати можливі недоліки в ході подальшої організації навчальної діяльності з розділів, що вивчатимуть у п'ятому класі; удосконалити навички розпізнавати мовні явища, групувати, класифікувати, доповнювати тощо.

Форма проведення: виконання завдань тестового характеру.

Тип: урок оцінювання навчальних досягнень учнів.

Додатковий матеріал

до уроку

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.

III. Мотивація навчальної діяльності.

1. Ознайомлення з критеріями оцінювання тестових завдань.
2. Проведення інструктажу щодо виконання завдань тестового характеру.
3. Поділ учнів класу за варіантами.

IV. Виконання завдань тестового характеру за варіантами.

Варіант 1

1. Продовжіть речення “*Частини мови — це...*”:
А. слова, протилежні за значенням.
Б. слова, різні за звучанням, але однакові або близькі за значенням.
В. особливі групи слів, що характеризуються лексичним значенням, морфологічними ознаками, синтаксичною роллю у реченні.
2. У якому рядку всі іменники належать до назв істот?
А. Птах, дерева, лист, друзі.
Б. Батько, сестра, кошеня, товариш.
В. Книга, хата, мати, осінь.
3. Як змінюються прикметники?
А. Тільки за відмінками.
Б. За родами, числами і відмінками.
В. Тільки за родами.
4. Замість яких частин мови вживаються займенники?
А. Замість прийменників.
Б. Замість дієслів.
В. Замість іменників, прикметників, числівників.
5. У якому рядку всі числівники — кількісні?
А. Десять, одна десята, сорок один, сто.
Б. Перший, п'ятий, дев'ятий.
В. Шість, другий, сто двадцять.
6. У якому рядку всі дієслова теперішнього часу?
А. Читатимеш, лити, сумую.
Б. Малюю, ходжу, співаю.
В. Відвідаєш, будеш вірити, полечу.
7. У якому рядку всі прийменники пишуться разом?
А. На/перед, з/під, з/за, за/ради.
Б. В/наслідок, до/вкола, на/вколо, в/здовж.
В. По/між, під/час, з/поміж, з/гідно.

8. У якому рядку всі слова — прислівники?
А. Відмінно, прекрасно, мирно, далеко.
Б. Чудесно, кисло, великий, влітку.
В. Близько, злегка, сухо, затемна.
9. У якому рядку всі слова пишуться з апострофом?
А. П..ять, тьм..яний, р..ясно, м..ясо.
Б. Лук..ян, пір..я, арф..яр, прислів..я.
В. Р..ядно, б..ють, св..то, цв..ях.
10. Доповніть речення другорядними членами речення. Запишіть. Визначте синтаксичну роль кожного слова, зазначивши, якою частиною мови вони виражені.
Настав ранок.
11. Складіть поширене речення, використовуючи прислівники і сполучники.

1–9 завдання — по 1 балу.

10–11 завдання — по 1,5 бала.

Варіант 2

1. Продовжіть речення “*Морфологія — це...*”:
А. словниковий склад мови.
Б. розділ науки про мову, що вивчає слово як частину мови.
В. розділ науки про мову, що вивчає звукову будову мови.
2. У якому рядку всі слова — іменники?
А. Звертання, мати, радість, день.
Б. Завдання, читання, читати.
В. Діяти, дія, земля, олівець.
3. Якими членами речення бувають прикметники?
А. Означенням або частиною складеного присудка.
Б. Додатком.
В. Обставиною.
4. У якому рядку всі слова — займенники?
А. Сік, сім, дім, сам.
Б. Він, чий, хто, я.
В. Мій, наш, чай, ліс.
5. У якому рядку всі слова — порядкові числівники?
А. Двоє, троє, один, п'ятеро.
Б. Одна десята, п'ятий, сьомий, перший.
В. Другий, сорок перший, шостий, третій.
6. У якому рядку всі слова з часткою *не* пишуться окремо?
А. Не/вгавати, не/зчутися, не/питати, не/волити.
Б. Не/навидіти, не/писати, не/говорити, не/сказати.
В. Не/минати, не/малювати, не/турбуватися.
7. У якому рядку всі сполучники єднальні?
А. І, й (і), та.
Б. А, і, як.
В. Мов, проте, що.
8. У якому рядку всі прислівники написано правильно?
А. На радість, у двох, ніколи, наліво.
Б. Без мети, напам'ять, удвох, з року в рік.
В. Назло, долиця, ні звідки, поп'яте.
9. У якому рядку всі слова пишуться зі знаком м'якшення?
А. Приятел..ці, нян..ці, Гал..ці, різ..бяр.
Б. Парас..ці, нен..ці, Натал..ці, кул..ці.
В. Черешен..ці, т..мяний, дон..ці, волен..ці.
10. Доповніть речення другорядними членами речення. Запишіть. Визначте синтаксичну роль кожного слова, зазначивши, якою частиною мови вони виражені.
Прийшла осінь.

11. Складіть поширене речення, використовуючи прикметники й прийменники.

1–9 завдання — по 1 балу.

10–11 завдання — по 1,5 бала.

V. Організований збір зошитів для тематичного оцінювання.

VI. Відповіді на запитання, що виникли в учнів під час виконання тестових завдань.

VII. Домашнє завдання.

— Повторіть правила §1-6 (з підручника).

— Складіть зв'язне висловлювання на одну із запропонованих тем, використовуючи самостійні та службові частини мови (*“Літні канікули”*, *“Цікава подорож”*, *“Відпочинок на морі”*).

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, intended for writing or drawing.

ВІДОМОСТІ ІЗ СИНТАКСИСУ ТА ПУНКТУАЦІЇ

Дата

Клас

УРОКИ 14–15

Тема. Словосполучення. Відмінність словосполучення від слова, його форми і речення. Головне і залежне слово у словосполученні.

Робота над помилками, допущеними у тестових завданнях.

Мета: ознайомити учнів з особливостями будови словосполучень, навчити відрізняти словосполучення від слова, його форми і речення, поглибити знання про головне і залежне слово; формувати загальнопізнавальні вміння аналізувати будову словосполучень, порівнювати словосполучення з іншими мовними одиницями, знаходити головне і залежне слово, визначати спосіб їхнього морфологічного вираження; розвивати творчі вміння побудови словосполучень; виховувати любов до рідного слова, шану до народної мудрості.

Обладнання: підручник, таблиці “Синтаксис”, “Словосполучення”.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань, умінь, навичок учнів.

Повторення вивченого з розділу “Частини мови”.

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.

IV. Сприймання і усвідомлення учнями нового матеріалу.

1. Проблемне запитання.

(Малюнок, на якому зображено дубовий листок з підписами).

Листок — листок дуба — дубовий листок

Завдання:

— Який підпис називає зображений предмет більш точно? Чому?

— Запишіть утворені словосполучення; визначте, якою частиною мови виражено головне і залежне слово.

2. Робота з таблицями.

Синтаксис

Синтаксис	
Вивчає	
Словосполучення	Речення

Словосполучення

Словосполучення		
1. Роль у мовленні	Називає предмет, дію або ознаку предмета чи дії	 вечірня зоря

Додатковий матеріал

до уроку

2. Будова	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>головне слово</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>залежне слово</p> </div> </div>	<div style="text-align: center;"> <p>як?</p> <p>дихати легко</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>як?</p> <p>дієсл. присл.</p> </div>
3. Зв'язок слів у словосполученні	<p>1) змістовий (за допомогою питання);</p> <p>2) граматичний (за допомогою закінчення; закінчення і прийменника).</p>	<div style="text-align: center;"> <p>чим?</p> <p>йти лісом</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>до чого?</p> <p>спуститися до берега</p> </div>

3. Робота з підручником. Ознайомлення з теоретичним матеріалом, ст. 32-33.

4. Дослідження-пошук.

— Дослідіть, які сполучення слів належать до словосполучень, і випишіть їх. Виділіть у них головне і залежне слово.

Спів пташок, осінь прийшла, чиста роса, дівчата і хлопці, прийти до лісу, серед лісу, вийти в поле, припікає сонце, лісовий дзвін, біля парти, зелена трава, барвистий килим, малювати квіти.

5. Робота з таблицею.

Не є словосполученням	Іменник з прийменником (<i>біля ставу; серед лісу; у школі</i>)
	Граматична основа речення — підмет і присудок (<i>настала зима; шумить вітер</i>)
	Слова, з'єднані сурядним сполучником (<i>осінь і зима; батьки та діти</i>)
	Складені форми майбутнього часу та складені форми вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників (<i>буду писати; найбільш вагомий</i>)

6. Робота з підручником. Виконання вправи 62.

V. Усвідомлення здобутих знань у процесі практичної роботи, удосконалення загальнопізнавальних і творчих умінь з теми.

1. Творчі вправи на побудову словосполучень.

- Робота в групах.

Вправа 1. Хто швидше?

— З поданих слів складіть прислів'я, у кожному назвіть словосполучення.

Роботи, коровай, квітневої, не відкладай, то, їстимеш; зелениться, тому, червень, працювати, хто, не ліниться; спеки, хто, в, липні, боїться, взимку, той, погріться, чим, не має.

Вправа 2. Творчий диктант.

— Із поданих слів утворіть словосполучення, визначте в них головне і залежне слово.

(Золотий) осінь; (перший) ластівка; на високій (береза); знати (історія); любити (Вітчизна); кінець (світ); знайомство з (учень).

Вправа 3. Четвертий зайвий.

— Випишіть сполучення слів, які не утворюють словосполучення.

Щира посмішка; дівчата і хлопці; подякував сестрі; на прохання глядачів; над вербою; вдячний учителеві; відповідати на запитання; розповідати цікаво; сонячного ранку; хлопець читає; схожа на бабуся; ніжна пісня.

Вправа 4.

— Допишіть потрібні слова, щоб утворилося словосполучення.

Боротися (*за що?*) ..., приїхати (*куди?*) ..., учитися (*як?*) ..., любов (*до чого?*) ..., вивчення (*чого?*) ..., мова (*яка?*) ..., розповідати (*про кого?*) ..., цікавитись (*чим?*) ...

2. Колективна робота.

— Прочитайте текст. Випишіть з тексту по два словосполучення, які складаються:

- з прикметника та іменника;
- з двох іменників;
- з дієслова та іменника.

Про калину наш народ створив безліч легенд, переказів, пісень. У калині він втілює насамперед образ вродливої, ніжної, щедрої душою і вірної серцем дівчини-українки.

Червона калина асоціюється також з отчим краєм, Батьківщиною. Коли козак вирушав на чужину, мати напувала його калиновим чаєм, давала на дорогу хліб з калиною. Дівчина-наречена прикріплювала до коня гілочку, що символізувала для козака домівку, матір і кохану. (*З журналу*)

VI. Систематизація і узагальнення знань, умінь, навичок учнів.

- Бесіда.
 - Що називається словосполученням?
 - Яку структуру має словосполучення?
 - Який зв'язок існує між словами у словосполученні?
 - Які сполучення слів не є словосполученням?

VII. Робота над помилками, допущеними у тестових завданнях.

VIII. Підсумок уроку.

1. Визначення досягнень учнів.
2. Аналіз здібностей, що сформувалися під час вивчення теми.
3. Окреслення перспектив подальшої навчальної діяльності.

IX. Домашнє завдання.

- Вивчіть правила §8.
- Виконайте вправу 68.

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, providing a guide for handwriting practice.

УРОК 16

Дата

Клас

Тема. Головне та залежне слово у словосполученні. Тренувальні вправи.

Мета: формувати вміння утворювати словосполучення та виділяти їх із речень; провести роботу, спрямовану на попередження типових помилок у побудові словосполучень; формувати вміння працювати з підручником, навички аналізу мовних явищ; розвивати логічне мислення, мовлення, увагу, пам'ять.

Тип уроку: урок узагальнення вивченого.

Обладнання: підручник, проектор.

Додатковий матеріал

до уроку

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Повторення вивченого, перевірка домашнього завдання.

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.

IV. Тренувальні вправи на осмислення знань, формування умінь і навичок.

1. Робота біля дошки.

— Запишіть слова та словосполучення. У кожному словосполученні визначте головне та залежне слово. Встановіть змістовий зв'язок між ними, поставивши запитання від головного слова до залежного. Поясніть, як здійснюється граматичний зв'язок між словами у словосполученні.

Урожай — багатий урожай.

Бібліотека — шкільна бібліотека.

Перший — перший у навчанні.

Працювали — працювали на фермі.

Збирають — збирають яблука.

2. Бесіда.

— Що точніше називає предмет, дію або ознаку — слово чи словосполучення?

— Чи рівноправні у словосполученні слова?

— Як визначити головне та залежне слово?

3. Вибірковий диктант.

— Прочитайте. З поданих речень випишіть 4–5 словосполучень. Визначте в них головне й залежне слово. Чому головні члени речення не утворюють словосполучення?

Веселе сонечко ховалось у веселих хмарах (Т. Шевченко). Сміялись небеса блакитні колись маленькому мені (Д. Білоус). Пропливають зорі України над моїм розчиненим вікном (В. Сосюра). Зірок достиглих розсипи небесні сіяють над оселями в селі (Д. Білоус). Гаснуть вогні у місті, ніби в безодню моря падають зорі янтарні (М. Рильський).

4. Вправа-конструювання.

— Прочитайте загадки, відгадайте їх.

— Із цих речень випишіть кілька словосполучень, у кожному з них визначте головне та залежне слово.

— З'ясуйте, як у кожному з виписаних словосполучень здійснюється граматичний зв'язок між словами.

— Визначте, якими частинами мови виражене кожне зі словосполучень.

Червоний гість дерево їсть. Увечері вмирає, а зранку оживає. Ой за полем, за горами золота нагайка в'ється. Кольорове коромисло через річку повисло. Чорна корова, золоте теля.

(Відгадки. Вогонь. День. Блискавка. Веселка. Місяць на небі.)

5. Вправа-моделювання.

— Записані на дошці (або спроектовані на дошку) словосполучення запишіть у такій послідовності:

- 1) словосполучення прикметника з іменником;
- 2) словосполучення з двох іменників;
- 3) словосполучення дієслова з іменником;
- 4) словосполучення дієслова з прислівником.

Золота осінь; розповісти казку; осіннє сонце; висловити вдячність; говорити широко; краєчок неба; уривок пісні; гарна мелодія; подивитися вдячно; промені зорі; розпочати розмову; заспівати тихо.

6. Вправа-спостереження над мовним матеріалом.

— Прочитайте. Визначте, який із двох варіантів правильний. Правильні варіанти запишіть, визначте в кожному головне та залежне слово.

Приймати участь —	брати участь.
Відкрити двері —	відчинити двері.
Розплющити очі —	відкрити очі.
Подякувати вчителю —	подякувати вчителю.

7. Робота з підручником. Виконання вправи 67.

8. Прочитайте. Випишіть із речень два-три словосполучення. Виконайте їхній синтаксичний розбір за схемою, поданою на с. 36 підручника.

А сонце рушниками з-за кучерявих стелиться хмарин (*М. Стельмах*). Золоті стерні висріблилися тонким павутинням (*О. Оровецький*). Інколи пейзажем ми про людину найточніше скажемо... (*М. Рильський*).

V. Підсумок уроку.

• Бесіда.

- Що вивчає синтаксис?
- Для чого вживають словосполучення?
- З яких частин (слів) складається словосполучення?
- Як залежне слово пов'язується з головним?
- Як встановлюється між ними змістовий зв'язок?
- Як здійснюється граматичний зв'язок?
- Чому не становлять словосполучень слова, що з'єднуються сполучниками і в реченні виступають у ролі однорідних членів?
- Чому не становлять словосполучення підмет і присудок?
- Чому не є словосполученнями поєднання іменників або займенників із прийменниками?

VI. Домашнє завдання.

- Прочитайте § 8.
- Виконайте вправу 69.

УРОК 17

Дата

Клас

Тема. Лексичні та фразеологічні словосполучення (практично). Граматична помилка та її умовне позначення (практично).

Мета: поглибити знання учнів про будову простих і складних словосполучень, формувати поняття “лексичне і фразеологічне словосполучення”; навчити відрізняти фразеологічні словосполучення від лексичних, знаходити і виправляти граматичні помилки у зв’язному висловлюванні, робити синтаксичний розбір словосполучень; формувати загальнопізнавальні вміння аналізувати і порівнювати будову словосполучень, моделювати словосполучення лексичні та фразеологічні; виховувати любов до природи, бережливе ставлення до неї за допомогою дидактичного матеріалу.

Обладнання: підручник.

Тип уроку: урок осмислення нових знань, формування практичних умінь і навичок на основі набутих знань.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Лексико-орфоепічна робота.

— Випишіть із тексту словосполучення: *прикметник + іменник*; *дієслово + іменник з прийменником*.

Листя без дерева не може жити. Зірвавшись з гілля, воно пливе у повітрі перший і останній раз.

Не обминайте, люди, осінньої журливої краси падолисту. Йдіть до лісу, в парк, станьте під кронами дерев, подивіться на тихе згасання пожовклого листу. (За І. Цюпою)

III. Мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми, мети, завдань уроку.

IV. Тренувальні вправи на осмислення знань, формування умінь і навичок.

1. Робота в парах.

— Виконайте синонімічну заміну словосполучень “*іменник + іменник*” на словосполучення “*прикметник + іменник*”; охарактеризуйте засоби граматичного зв’язку у них.

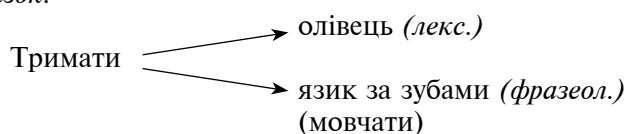
Тінь ночі, потоки гір, зорі в небі, річка в лісі, звуки лісу, спогади про дитинство, співи птахів, ключ журавлів.

2. Робота з підручником. Виконання правки 64.

3. Вправа на закріплення.

— Утворіть ряди словосполучень з поданими опорними словами таким чином, щоб у кожному були синтаксичні та фразеологічні словосполучення. З двома із них складіть речення.

Зразок:

Дати, ламати, виливати, важкий, гнути, годувати, сльози, наламати.

Довідка: душу, сигнал, кирпу, обіцянками, дров, голову, на підйом, крокодилові.

4. Розподільний диктант.

— Подані словосполучення розподіліть на 2 групи: лексичні та фразеологічні.

Бабине літо, тепле літо; у повний голос, жіночий голос; осінній день, як один день; морська хвиля, морський вовк; заростати бур'яном, заростати брудом.

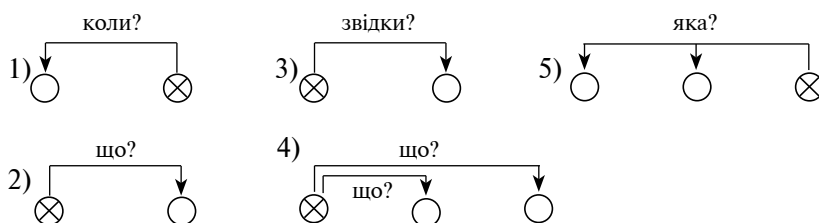
5. Навчальне редагування.

— Відредагуйте речення; випишіть складні словосполучення; виконайте синтаксичний розбір 4-х словосполучень.

На шкільному святі музиканти грали в народні інструменти. Моя думка до спортивних змагань між двома командами школи позитивна. Вісьмома роками батьки віддали мене до спортивної секції по баскетболу.

6. Творче завдання.

— За поданими схемами складіть словосполучення.

V. Підсумок уроку.

VI. Домашнє завдання.

— Випишіть із художньої літератури невеликий опис осіннього лісу чи розповідь про нього.

— Виділіть із цього тексту 5 словосполучень, виконайте їх синтаксичний розбір.